

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Голик С.В., Іваненко Ю.В.

ТЕОРГРАМАТИКА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
(друга іноземна мова)

Навчально-методичні розробки для студентів факультету романо-германської
філології

(відповідно до умов Болонського процесу)

Ужгород – 2012

УДК 811. 111 (076)

Г-55

Голик С.В., Іваненко Ю.В. Теорграматика англійської мови (друга іноземна мова): навчально-методичні розробки для студентів факультету романо-германської філології / С.В. Голик, Ю.В. Іваненко. – Ужгород, 2012. – 45 с.

Рецензенти:

Голик У.Р. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології Ужгородського національного університету.

Рогач Л.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології Ужгородського національного університету.

Зміст

1. Пояснювальна записка.....	4
2. Основні характеристики навчальної дисципліни	5
3. Навчально-тематичний план навчальної дисципліни «Теорграматика англійської мови» зі вказівкою змістовних модулів та необхідних в ньому тем.....	6
4. Програма навчальної дисципліни.....	7
5. Тематика та плани лекцій.....	9
6. Тематика та плани семінарських (практичних) занять з вказівкою рекомендованої літератури для їх підготовки.....	11
7. Завдання для самостійної роботи студентів зі вказівкою рекомендованої літератури для їх підготовки.....	12
8. Перелік питань для підсумкового контролю.....	35
9. Ключові поняття та терміни	38
10. Критерії оцінювання знань та підсумкового контролю	40
11. Зразки модульних робіт.....	42
12. Перелік рекомендованої літератури.....	44

1. Пояснювальна записка

Курс теоретичної граматики англійської мови як другої іноземної розрахований на студентів першого курсу німецького та французького відділень та посідає провідне місце в системі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови.

Об'єктом вивчення теоретичної граматики англійської мови є граматична будова англійської мови та різноманітні теорії мовних явищ.

Метою курсу є узагальнити, систематизувати та поглибити знання з граматики англійської мови, здобуті студентами у першому семестрі на практичних заняттях, подати теоретичну інтерпретацію різноманітних мовних явищ, основні відомості про сучасний стан розвитку граматики як лінгвістичної науки, систему англійської мови, її зв'язок з фонетикою, лексикою та стилістикою.

Основними **завданнями** курсу “Теоретичної граматики англійської мови як другої іноземної” є:

1. Подати студентам основи теоретичної граматики;
2. Висвітлити зв'язок теорграматики з фонетикою, лексикологією та стилістикою;
3. Ознайомити студентів із сучасним станом розвитку граматики як лінгвістичної науки.

Курс теоретичної граматики розширює уявлення про співвідношення явищ мови і мовлення, про мову як єдність взаємозв'язаних рівнів - фонологічного, граматичного та лексичного, про системність граматичних одиниць та явищ, закономірності морфологічних та синтаксичних явищ в англійській мові. Цим закладаються основи для опанування наступних теоретичних курсів з лексикології, фонетики та стилістики ДІМ, а також практичного курсу англійської мови.

Виходячи з цього, студент повинен **ЗНАТИ**:

- предмет та завдання курсу теоретичної граматики;
- різницю між практичною та теоретичною граматиною;

- основні відомості про одиниці мови;
- морфологічну будову англійської мови;
- різницю між синтетичними та аналітичними формами;
- класифікації частин мови;
- загальні відомості про всі частини мови англійської мови;
- особливості англійського синтаксису.

Студент повинен **УМІТИ**:

- оперувати основними граматичними термінами;
- правильно вимовляти англійською мовою ключові граматичні явища;
- пояснювати основні граматичні явища;
- наводити приклади англійською мовою основних граматичних явищ;
- вдосконалити володіння англійською мовою.

2. Основні характеристики навчальної дисципліни

Напрямок підготовки: спеціальності “Німецька мова та література”, “Французька мова та література”.

Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр, спеціаліст

Курс: 1

Кількість кредитів – 3

Кількість модулів – 1

Змістовних модулів – 2

Загальна кількість годин – 90

Тижневих – 2

Характер дисципліни (нормативна, за вибором): нормативна

Семестр: 2

Лекції – 22

Практичні – 10

Самостійна робота – 58

Індивідуальна робота – 0

Вид контролю: одна семестрова модульна контрольна робота та підсумковий семестровий модульний контроль (залік).

**3. Навчально-тематичний план навчальної дисципліни
«ТеорграMATика англійської мови як другої іноземної» зі
вказівкою змістових модулів та необхідних в ньому тем**

№ з/п	Тема	Лек-ції	Семі-нарські заняття	СРС	Літера-тура
Змістовий модуль 1.					
1.	Вступ. ГраMATика як лінгвістична наука. Загальна х-ка будови англійської мови. Розділи граMATики.	2		4	1, 2, 13
2.	Проблема частин мови.	2		4	2, 5
3.	Іменник та його граMATичні категорії. Проблема артикля.	2	2	6	1, 2, 10
4.	Дієслово у сучасній англійській мові. ГраMATичні категорії часу, стану, виду, способу, особи та числа.	2	2	6	2, 3, 5
5.	Безособові форми дієслова.	2		4	1, 3, 5, 7
6.	Прикметник і прислівник. Ступені порівняння.	2	2	4	1, 2, 5, 7
	<i>Контроль за перший змістовий модуль</i>			2	
	<i>Разом за перший змістовий модуль</i>	12	6	28	
Змістовий модуль 2					
1.	Синтаксис як розділ граMATики. Основні одиниці синтаксису.	2		4	2, 10, 13
2.	Теорія словосполучення.	2		4	2, 6, 10,

	Класифікація словосполучень.				13
3.	Вчення про речення. Основні принципи класифікації речень.	2	2	10	1, 2, 3, 5, 10
4.	Проблема членування речення.	2	2	6	2, 13
5.	Порядок слів. Актуальне членування речення.	2		4	2, 5, 13
	<i>Контроль за другим змістовий модуль</i>			2	
	<i>Разом за другим змістовий модуль</i>	10	4	28	
	<i>Залік за курс</i>			2	
	<i>Всього за весь курс</i>	22	10	58	

4. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Граматика як лінгвістична наука.

Зв'язок граматики з лінгвістичними та нелінгвістичними дисциплінами. Різниця між практичною і теоретичною граматикою. Одиниці мови. Парадигматичні і синтагматичні зв'язки. Морфологічна будова англійської мови. Категоріальна структура. Співвідношення аналітизму та синтетизму.

Тема 2. Проблема частин мови.

Принципи виділення частин мови. Лексико-граматична класифікація частин мови. Синтактико-дистрибуційна класифікація класів слів.

Тема 3. Іменник та його граматичні категорії. Проблема артикля.

Загальна х-ка іменника як частини мови. Проблема категорії роду. Категорія відмінку. Точки зору щодо числа та кількості відмінків. Категорія числа. Підходи до аналізу артикля в англійській мові.

Тема 4. Дієслово у сучасній англійській мові.

Загальна х-ка дієслова як частини мови. Морфологічна класифікація дієслів. Функціональна класифікація дієслів. Проблема класифікації смислових дієслів. Категорія часу. Проблема категорії виду. Видо-часові форми. Категорія стану. Категорія способу та методи її вираження.

Тема 5. Безособові форми дієслова.

Загальна характеристика безособових форм дієслова. Інфінітив, його подвійна природа, конструкції з інфінітивом. Герундій, загальна х-ка, різниця між герундієм та дієприкметником. Дієприкметник I і II у сучасній англійській мові.

Тема 6. Прикметник і прислівник.

Загальна х-ка прикметника як частини мови. Класифікація прикметників. Проблема категорії стану. Ступені порівняння прикметників та засоби їхнього вираження. Проблема субстантивації прикметників. Загальна х-ка прислівника. Класифікація прислівників.

Тема 7. Синтаксис як розділ граматики.

Речення і словосполучення як основні одиниці синтаксису, відмінність між ними. Слово і словосполучення.

Тема 8. Теорія словосполучення.

Класифікація словосполучень за способом зв'язку, за морфологічним вираженням, за ступенем складності, за синтаксичною функцією.

Тема 9. Вчення про речення.

Визначення речення, його ознаки: предикативність, модальність, твердження/заперечення. Класифікація речень: за метою висловлювання і з точки зору структури.

Тема 10. Проблема членування речення.

Головні і другорядні члени речення. Елементи ускладнення.

Тема 11. Порядок слів. Актуальне членування речення.

Прямий порядок слів та інверсія. Функції порядку слів. Тема і рема речення, засоби їхнього вираження.

5. Тематика та плани лекцій.

Тема 1. Граматика як лінгвістична наука.

1. Зв'язок граматики з лінгвістичними та нелінгвістичними дисциплінами.
2. Різниця між практичною і теоретичною граматиною.
3. Одиниці мови.
4. Парадигматичні і синтагматичні зв'язки.
5. Морфологічна будова англійської мови.
6. Категоріальна структура.
7. Співвідношення аналітизму та синтетизму.

Тема 2. Проблема частин мови.

1. Принципи виділення частин мови.
2. Лексико-граматична класифікація частин мови.
3. Синтактико-дистрибуційна класифікація класів слів.

Тема 3. Іменник та його граматичні категорії. Проблема артикля.

1. Загальна характеристика іменника як частини мови.
2. Проблема категорії роду.
3. Категорія відмінку.
4. Точки зору щодо числа та кількості відмінків.
5. Категорія числа.
6. Підходи до аналізу артикля в англійській мові.

Тема 4. Дієслово у сучасній англійській мові.

1. Загальна характеристика дієслова як частини мови.
2. Морфологічна класифікація дієслів.
3. Функціональна класифікація дієслів.
4. Проблема класифікації смислових дієслів.
5. Категорія часу.
6. Проблема категорії виду.

7. Видо-часові форми.
8. Категорія стану.
9. Категорія способу та методи її вираження.

Тема 5. Безособові форми дієслова.

1. Загальна характеристика безособових форм дієслова.
2. Інфінітив, його подвійна природа, конструкції з інфінітивом.
3. Герундій, загальна х-ка, різниця між герундієм та дієприкметником.
4. Дієприкметник I і II у сучасній англійській мові.

Тема 6. Прикметник і прислівник.

1. Загальна х-ка прикметника як частини мови.
2. Класифікація прикметників.
3. Проблема категорії стану.
4. Ступені порівняння прикметників та засоби їхнього вираження.
5. Проблема субстантивації прикметників.
6. Загальна х-ка прислівника.
7. Класифікація прислівників.

Тема 7. Синтаксис як розділ граматики.

1. Речення і словосполучення як основні одиниці синтаксису, відмінність між ними.
2. Слово і словосполучення.

Тема 8. Теорія словосполучення.

1. Класифікація словосполучень за способом зв'язку, за морфологічним вираженням, за ступенем складності, за синтаксичною функцією.

Тема 9. Вчення про речення.

1. Визначення речення, його ознаки: предикативність, модальність, твердження/заперечення.
2. Класифікація речень: за метою висловлювання і з точки зору структури.

Тема 10. Проблема членування речення.

1. Головні і другорядні члени речення.
2. Елементи ускладнення.

Тема 11. Порядок слів. Актуальне членування речення.

1. Прямий порядок слів та інверсія.

2. Функції порядку слів.
3. Тема і рема речення, засоби їхнього вираження.

**6. Тематика та плани семінарських (практичних) занять з вказівкою
рекомендованої літератури для їх підготовки**

I. Тема 3. Іменник та його граматичні категорії. Проблема артикля.

1. Загальна характеристика іменника як частини мови.
2. Проблема категорії роду.
3. Категорія відмінку.
4. Точки зору щодо числа та кількості відмінків.
5. Категорія числа.
6. Підходи до аналізу артикля в англістиці.

II. Тема 4. Дієслово у сучасній англійській мові. Граматичні категорії дієслова.

1. Загальна х-ка дієслова як частини мови.
2. Морфологічна класифікація дієслів.
3. Функціональна класифікація дієслів.
4. Проблема класифікації смислових дієслів.
5. Категорія часу.
6. Проблема категорії виду.
7. Видо-часові форми.
8. Категорія стану.
9. Категорія способу та методи її вираження.

III. Тема 6. Прикметник і прислівник у сучасній англійській мові. Ступені порівняння.

1. Загальна х-ка прикметника як частини мови.
2. Класифікація прикметників.
3. Проблема категорії стану.
4. Ступені порівняння прикметників та засоби їхнього вираження.
5. Проблема субстантивації прикметників.
6. Загальна х-ка прислівника.
7. Класифікація прислівників.

IV. Тема 9. Вчення про речення. Основні принципи класифікації речень.

1. Визначення речення, його ознаки: предикативність, модальність, твердження/заперечення.
2. Класифікація речень: за метою висловлювання і з точки зору структури.

V. Тема 10. Проблема членування речення.

1. Головні і другорядні члени речення.
2. Елементи ускладнення.

7.Завдання для самостійної роботи студентів зі вказівкою рекомендованої літератури для їх підготовки.

Тема 1. Граматика як лінгвістична наука.

1. Опрацювання лекції
2. Самостійне вивчення питань:
3. Зв'язок граматики із лінгвістичними та нелінгвістичними дисциплінами.
4. Морфологічна будова мови.
5. Категоріальна структура.
6. Парадигматичні та синтагматичні зв'язки.
7. Синхронія і діяхронія.
8. Розвиток теорії англійської граматики. (10, 13, 14)

Мова включає три основні складові частини, кожна з яких вивчається конкретною мовознавчою дисципліною. Фонологічний опис мови здійснюється наукою фонологією, лексичний опис проводиться наукою лексикологією, а граматичний опис здійснюється наукою граматиною. Будь-який мовознавчий опис може мати практичну або теоретичну мету. Практична граматика вказує певні правила вживання, вчить, як потрібно читати, писати. *Теоретична граматика*, аналізуючи факти мови, викладає їх, не даючи жодних настанов. Курс теоретичної граматики описує різноманітні теорії щодо мовних явищ, даючи їм оцінку.

Теоретична граматика складається з двох розділів. Морфологія – це розділ граматики, який вивчає морфему та слово. Словосполучення та речення є основними одиницями синтаксису.

Сегментні одиниці мови утворюють ієрархію рівнів. Найнижчим рівнем мовних сегментів є *фонемний*, матеріальною одиницею якого є фонема. Фонема не має значення, її функція полягає у розрізненні морфем та слів. Наступним рівнем є

морфемний. Морфема – це елементарна лінійна значуща одиниця мови, яка має звукове вираження. Морфема виконує абстрактну сигніфікативну функцію. Третім рівнем у мовній ієрархії є *лексемний*, представлений словами. Слово є номінативною одиницею, яка безпосередньо називає речі та зв'язки між ними. Наступний, *фразовий*, рівень представлений сполученнями слів. Предметом граматики є вільні словосполучення, які утворюються у процесі мовлення і виконують полі номінативну функцію, т.б. подаючи референт номінації як складне явище у сукупності усіх його зв'язків. На вищому рівні знаходиться рівень речень, або *пропосемний* рівень. Речення є мінімальною синтаксичною конструкцією, яка використовується в актах мовленнєвої комунікації і яка характеризується предикативністю і структурною завершеністю. Предикативність виражає відношення події, що виражається реченням, до дійсності. Найвищим у мовній ієрархії рівнів є *супрапропосемний* рівень, який представлений сполученнями речень. Сполучення речень, або текст, є мовним елементом, який визначається двома ознаками: семантична єдність і семантико-синтаксична когезія.

Для мовних одиниць характерні два основних типи зв'язків: синтагматичні і парадигматичні. *Синтагматичні зв'язки* є безпосередніми лінійними зв'язками між одиницями у сегментному ланцюжку. Так, фонем у рамках морфеми, морфеми у рамках слова, слова у рамках словосполучення, словосполучення у рамках речень, речення у рамках тексту поєднуються синтагматично. Сполучення двох чи більше слів у граматиці визначається як *синтагма*.

Парадигматичні зв'язки існують між елементами системи, поза мовленнєвими ланцюжками, в яких вони співіснують. Класична граматична парадигма представлена продуктивним набором форм, у якому один елемент є загальним, а другий – індивідуальний для кожної форми. Граматичні парадигми виражають різноманітні граматичні категорії.

Морфологічна система мови відображає свої властивості через морфемну будову слів. Найбільшою одиницею морфології є слово, найменшою – морфема. Вперше поняття морфеми було запропоноване російським лінгвістом І. А. Бодуеном де Куртене. Морфема є значущим сегментним компонентом слова; морфема утворюється за допомогою фонем; як значущий компонент слова вона неподільна. На основі позиційного та семантико-функціонального критеріїв морфеми поділяються на корені та афікси. Афікси мають подвійне призначення в англійській мові: одні використовуються у словотворенні, інші – у словозміні. Префікси в англійській мові виконують лише словотвірні функції. Суфікси у свою чергу поділяються на словотвірні (або лексичні суфікси) та словозмінні (або закінчення). Кореневі морфеми англійської мови виражають конкретне лексичне значення і в структурі слова є обов'язковими.

Основними поняттями граматики є граматична категорія, граматичне значення та граматична форма. *Граматична категорія* – це об'єднання двох чи більше граматичних форм, які протиставляються чи співвідносяться за граматичним значенням. Подане граматичне значення закріплене за певним набором форм (парадигмою). Поза формальними показниками граматична категорія не існує. Вона представлена не менш, ніж двома формами, але може бути й більше. Так, існує дві форми числа, три форми часу, і т.д. *граматичне значення* – це узагальнене, абстрактне значення, яке об'єднує великі розряди слів і виражається властивими

йому формальними показниками. Так, показник -(e)s, приєднуючись до основи іменника, передає значення множини. *Граматична форма* об'єднує клас слів і не прив'язана до окремого слова. Кожне слово цього класу разом з конкретним лексичним значенням виражає і відповідне граматичне значення.

Морфологічні засоби передачі граматичного значення в англійській мові поділяються на дві групи: синтетичні та аналітичні. *Синтетичні граматичні форми* в англійській мові представлені такими засобами:

- 1) внутрішня флексія (або чергування голосних); напр., *foot – feet, find – found*.
- 2) зовнішня флексія (граматичні афікси-закінчення); напр. *street-s, play-ed*.
- 3) суплетивізм, т.б. використання різних коренів як засіб парадигматичної диференціації. Напр., *to be – am – is – are; good – better – the best*.

Аналітичні форми, які надзвичайно типові для сучасної англійської мови, включають не менше одного службового слова, яке виражає граматичне значення, і смислове, яке реалізовує лексичне значення слова. Напр. *more important – less important, to be going, to have done, etc.*

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що таке граматики?
2. Прокоментуйте відмінності між практичною і теоретичною граматикою.
3. Які основні розділи граматики ви знаєте?
4. Дайте визначення і вкажіть функції одиниць мови.
5. Поясніть ваше розуміння особливостей парадигматичних і синтагматичних зв'язків між граматичними формами.
6. Наведіть приклади різних типів синтагм.
7. Охарактеризуйте основні поняття теоретичної граматики.
8. Які морфологічні засоби вираження граматичних форм притаманні англійській мові?

Тема 2. Проблема частин мови.

Опрацювання лекції 2. Самостійне вивчення питань:

1. Принципи класифікації класів слів.
2. Самостійні та службові частини мови.
3. Функції службових частин мови.
4. Синтактико-дистрибуційна класифікація слів.
5. Займенник і числівник в англійській мові. (1, 3, 4, 5, 10)

Словниковий склад англійської мови поділяється на певні лексико-граматичні класи, які традиційно називаються частинами мови. Цей термін був введений в ужиток ще в граматичному вченні Давньої Греції. Основні принципи цього поділу були сформульовані Л. В. Щербою: це – лексичне значення, морфологічна форма і синтаксична функція. Поділ, прийнятий у різних школах, не збігається як за кількістю частин мови, так і за принципами виділення.

Г Світ, автор першої наукової граматики англійської мови, поділяє частини мови на дві основні групи – **змінювані** (*declinable*) та **незмінювані** (*indeclinable*). Таким чином, основним принципом класифікації є морфологічні властивості.

Разом з цією класифікацією, Г. Світ пропонував поділ, заснований на синтаксичній функції певних класів слів. Так, група **іменних слів** (*noun-words*) включає, окрім іменників, іменні займенники (*noun-pronouns*), іменні числівники (*noun-numerals*) та інфінітив і герундій. До групи **ад'єктивних слів** належать прикметники, ад'єктивні займенники (*adjective-pronouns*) і числівники (*adjective-numerals*), дієприкметники. **Дієслівна група** включає особові форми і безособові. Таким чином, інфінітив і герундій зачисляються за синтаксичними функціями до іменних слів, а за морфологічними властивостями до групи дієслова.

О. Єсперсен, датський лінгвіст, автор „Філософії граматики” запропонував подвійну систему класифікації: разом з описом традиційних частин мови, які він розглядає у морфологічному оформленні і за поняттєвим змістом, ті ж класи аналізуються з точки зору функціонування у синтаксичних сполученнях. Те чи інше слово може бути **первинним** (*primary*), т. б. ядром словосполучення, **вторинним** (*secondary*), позначати первинне, і **третинним** (*tertiary*), залежним від вторинного. Так, у словосполученні *a furiously barking dog* іменник *dog* є первинним, означення *barking* - вторинним, а прислівник *furiously* є третинним.

Беручи до уваги три критерії, слова в англійській мові поділяються на **самостійні** (*notional*) і **службові** (*functional*). Самостійні частини мови включають слова, які мають лексичне значення, т.б. позначають поняття, можуть займати ту чи іншу синтаксичну позицію у реченні, характеризуються у більшості випадків словозмінною формою. До самостійних частин мови в англійській мові належать: іменник, прикметник, дієслово, займенник, числівник, прислівник. Службові частини мови не мають самостійного лексичного значення. Їхня функція у мові вказувати на ті чи інші зв'язки між самостійними частинами мови, або уточнювати граматичне значення.

Серед робіт, автори яких намагаються знайти єдиний принцип класифікації частин мови, особливої уваги заслуговує праця Ч. Фріза „Структура англійської мови”. Ч. Фріз відкинув традиційну класифікацію і намагався побудувати систему класів, яка оснований на позиції слова у реченні. За допомогою підстановочних таблиць учений виділив слова чотирьох класів, які традиційно називаються іменник, дієслово, прикметник і прислівник. Крім цих чотирьох класів було виділено 15 груп на основі позиційного принципу, які були названі “function words”.

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які принципи покладено в основу виділення частин мови?

2. Який принцип є основним у класифікації Г. Світа?
3. Яка система опису класів слів запропонована О. Єсперсоном?
4. На які групи поділяються слова на верхньому рівні класифікації?
5. Подайте коротку характеристику кожної із самостійних частин мови на основі трьох основних критеріїв: 1) значення; 2) форма; 3) функція.
6. Назвіть основні функції службових частин мови.
7. У чому полягає суть синтактико-дистрибуційної класифікації слів і хто її запропонував?

Тема 3. Іменник та його граматичні категорії. Проблема артикля.

Опрацювання лекції 3. Самостійне вивчення питань:

1. Засоби вираження категорії роду.
2. Класифікація іменників на основі кількісних характеристик.
3. Семантична х-ка означеного, неозначеного та нульового артиклів.

(1,3,4,5,10)

Іменник як частина мови має категоріальне значення предметності. Іменник також характеризується набором формальних ознак, які визначають його граматичний статус. Система словозміни англійського іменника надзвичайно бідна, що зумовлено особливостями історичного розвитку. Словотвірна система іменника є значно багатшою і представлена типовими суфіксами (-er, -ist, -ess, -ee, -ness, -ity, -ion, -ance, -ment – *singer, naturalist, countess, nominee, security, movement*), моделями словоскладання (*fireplace, story-teller, blackboard*) і типами конверсії (*to paint – paint, to scrape - scrape*).

Система класифікації іменника представлена такими опозиційними парами: 1) власні назви і загальні (*Peter – table*); 2) назви істот і неістот (*bird - stone*); 3) злічувані і незлічувані (*flower - milk*); 4) назви осіб і неосіб (*father - dog*). Крім цього окремо виділяються абстрактні і конкретні назви (*friendship - chair*).

Серед усіх частин мови іменник має найрізноманітніший набір синтаксичних функцій. Найбільш характерними є функції підмета:

The dog ran away.

і додатка:

I like dogs.

Іменники також вживаються у функції предикатива:

She is a doctor.

Відмінною рисою англійської мови є здатність іменника виступати в якості означення у препозиції до іншого іменника: *a stone wall, the sea breeze, the film festival*.

Категорія роду в англійській мові є семантичною і базується на кореляції іменників із займенниками 3 особи однини. Позначення біологічної статі здійснюється за допомогою лексичних (*boy – girl, cock - hen*) та словотвірних засобів (*hero – heroine, waiter – waitress, he-bear – she-bear*).

Проблема **категорії відмінку** в англійській мові зводиться до питання, чи існує у ній відмінок як такий. Відповідь на це питання намагалися дати ряд учених, що лягло в основу чотирьох основних теорій.

- I. Теорія позиційних відмінків (The theory of positional cases) – J.Nesfield, M. Deutschbein, M. Bryant.
- II. Теорія прийменникових відмінків (The theory of prepositional cases) – G. Curme.
- III. Теорія обмеженої кількості відмінків (Limited case theory) – H. Sweet, O. Jespersen, O. Смирницький, Л. Бархударов.
- IV. Теорія категорії присвійності (Postpositional theory) – Г. Воронцова, Штелінг.

Відмінок – це граматична категорія, яка представлена формами відмінювання іменника, і показує відношення між об'єктами. В англійській мові виділяють два відмінки – загальний (*Common Case*) і присвійний (*Genitive Case*). Формальним показником присвійного відмінка є 's. Цей формант може приєднуватися як до окремих слів (*the boy's room*), так і до словосполучень (*the Prime Minister of England's speech*).

Категорія числа знаходить яскраве морфологічне вираження у сучасній англійській мові. Основне її значення – протиставлення однини і множини предметів. Однина є базовою формою, т.б. формою без закінчень, яка збігається з основою. Множина на письмі позначається формантом –s, який утворює продуктивну словозмінну модель. До непродуктивних засобів, закріплених лише за певними іменниками, належать: 1) суфікс –en (*ox – oxen*); 2) суфікси латинських і грецьких форм множини у запозичених іменників: -i (*nucleus – nuclei*), -a (*stratum – strata*), -ae (*formula – formulae*); 3) чергування голосних у корені (*foot – feet, mouse – mice*); 4) відсутність формального показника множини (*sheep, deer*).

Однак не всі іменники здатні протиставлятися за одниною/множиною. Звідси виникає поділ на лексико-граматичні підкласи: **злічувані і незлічувані**. Іменники першого підкласу можуть вживатися як в однині, так і в множині. Підклас незлічуваних іменників є неоднорідним. До нього належать: 1) назви матеріалів, речовин (*air, sugar*); 2) абстрактні поняття (*love, greatness*). Ці іменники утворюють розряд *singularia tantum*. Особливу групу представляють іменники *pluralia tantum*, базовою формою яких є множина (*shorts, earnings, measles*). Окремо виділяємо збірні іменники, які позначають множину одиниць як одне ціле (*army, group, the peasantry*).

Проблема артикля, його граматичного значення і місця одна із найскладніших в англійській граматиці. **Артикль** є одиницею особливого статусу, яка супроводжує іменник у мовленнєвих ситуаціях. До аналізу артикля в англістиці існує кілька підходів:

- I. Семантичний.

1. Означений артикль ідентифікує або індивідуалізує значення іменника. *Look at the horse!*
2. Неозначений артикль відносить об'єкт до певного класу подібних об'єктів, т.б. виконує узагальнюючу функцію. *It is a very old building.*
3. Значуща відсутність артикля поділяється на три основні групи: а) відсутність артикля перед злічуваними іменниками в однині – абстрактне узагальнення; *Art is long, life is short.* б) відсутність артикля перед незлічуваними іменниками – відносне та абстрактне узагальнення; *The subject of health was not touched.* в) відсутність артикля перед злічуваними іменниками в множині – *Flowers are beautiful.* – Функція відносного та абсолютного узагальнення.

II. З позицій актуального членування речення типовою синтаксичною позицією іменника у сполученні з означеним артиклем є тематичний підмет, тоді як іменник у сполученні з означеним артиклем чи значуща відсутність артикля зустрічаються у позиції рематичного предикатива: напр., *The day* (підмет) *is drawing to a close.* *The sky was pure gold* (предикатив).

Іншою важливою контекстуальною характеристикою артиклів є їхнє сполучення з двома типами означень. Перший тип вимагає вживання означеного артикля з іменником: *The house **built on the hill** seemed very terrifying.* (*Limiting attribute*). Другий тип вимагає неозначеного артикля або нульовий артикль у сполученні з іменником: *She was a person **of strong will.*** (*Descriptive attribute*).

III. У світлі теорії опозицій система артикля у сучасній англійській мові представлена двома бінарними співвідношеннями. Опозиція верхнього рівня протиставляє означений артикль як сильного члена через його індивідуалізуючу функцію до неозначеного та нульового артиклів як слабого члена даної опозиції. На нижчому рівні протиставляються два типи узагальнення: відносне, яке визначає сильного члена (неозначений артикль + нульовий артикль із незлічуваними іменниками та іменниками у множині), та абсолютне, котре визначає слабого члена опозиції (значуща відсутність артикля).

IV. Функціональний системний аналіз артиклів дозволяє виділити в англійській мові два підкласи одиниць, які групуються навколо: 1) означеного артикля з його індивідуалізуючою семантикою (*this – these, that – those, my, our, her*); 2) неозначеного артикля з узагальнюючою семантикою (*another, some, any*).

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Яке категоріальне значення іменника?

2. Утворіть іменники від поданих слів: *act, secure, late, black, move, elegant, please.*
3. На які класи поділяються іменники, подайте частиномовну характеристику таких іменників: *field, prince, John, cow, desk, cotton.*
4. Які засоби використовуються в англійській мові для родової диференціації?
5. Назвіть відповідні іменники:
 - а) чоловічого роду: *countess, witch, mistress, bride, widow, usherette.*
 - б) жіночого роду: *bachelor, gentleman, monk, chairwoman, cock, lion, sultan.*
6. Які синтаксичні функції притаманні іменникам у сучасній англійській мові? Наведіть приклади.
7. У чому полягає проблема визначення категорії відмінка? Які точки зору існують щодо цього питання?
8. Назвіть засоби вираження категорії числа. Поясніть проблему збірних та незлічуваних іменників.
9. Чи є артикль окремою частиною мови у сучасній англійській мові? Поясніть свою точку зору.
10. Від яких факторів залежить вживання артиклів?
11. Які основні функції означеного та неозначеного артикля?
12. Поясніть своє розуміння проблеми нульового артикля?

Тема 4. Дієслово у сучасній англійській мові. Граматичні категорії дієслова.

Опрацювання лекції 4. Самостійне вивчення питань:

1. Морфологічна х-ка дієслів.
2. Видо-часові форми дієслова та їхня характеристика.
3. Категорії особи та числа англійського дієслова. (1,3,4,5,10)

Дієслово є частиною мови, яка виражає граматичне значення дії чи стану, тобто динамічної ознаки, яка характеризується часовою віднесеністю. Словозмінна парадигма дієслів є значно багатшою, аніж у будь-яких інших

частинах мови. Вона включає не лише звичний для флективних мов синтетичний спосіб, але й аналітичні форми. З іншого боку словотвірна парадигма дієслова є біднішою. Структурно дієслівні основи поділяються на **проті** (simple) – *sit, look, do*; **зі зміною наголосу** (stress-replacive) – *import-impórt*; **з чергуванням голосного** (sound-replacive) – *food – to feed*; **поширені** (expanded) – *to redden, to mobilize*; **складені** (compound) – *to sun-bathe*; та **фразові** (phrasal) – *get up, look for, come in*. Типові суфікси англійських дієслів, які використовуються для поширення основ, є такі: -ate (cultivate), -en (broaden), ify (clarify), -ize (normalize). Словотвірними префіксами в англійській мові є: be- (befriend), en-/em- (engulf), re- (remake), under- (undergo), over- (overestimate), mis- (mispronounce), un- (undo).

Процесуальна семантика визначає сполучуваність дієслова з іменником, яке виражає виконавця дії (підмет), та адресата дії (додаток). Також типовою для дієслів є сполучуваність з прислівником для означення дії. У реченні особові форми дієслова виконують функцію дієслова-присудка, виражаючи граматичні категорії часу, виду, стану і способу. Безособові форми виконують різні функції через свою посередницьку природу (т.б., підмет, додаток, означення, обставина).

На основі певних морфологічних властивостей, а саме: способі утворення форм минулого часу і дієприкметника минулого часу усі англійські дієслова поділяються на дві нерівні групи. Найбільш чисельна група – **стандартні дієслова** (regular or standard verbs), які утворюють названі форми за допомогою суфікса –ed – *looked, washed*. Другу групу утворюють дієслова **нестандартні**, які поділяються на кілька підгруп. Вони утворюють основні форми чергуванням кореневого голосного, іноді з додаванням дентального суфікса (*keep – kept – kept, write – wrote – written*). Особлива група представлена незмінюваними дієсловами: *to hit, to cast, to put*.

Функціональна класифікація дієслів здійснюється за їхньою здатністю вживатися у різних видах присудків. Ця здатність залежить від ступеня лексичної повнозначності дієслів. **Самостійні дієслова** (notional verbs) – лексично повноцінні, самостійно виражають ту чи іншу дію і можуть утворювати простий дієслівний присудок (*sleep, jump, study*). Функція **службових дієслів** (functional verbs) є граматичною, вони є елементами категоріальних форм дієслова. Службові дієслова представлені:

- допоміжними (auxiliary), які беруть участь в утворенні аналітичних форм дієслова як граматичний компонент (*do, have, shall, will, be*);
- дієсловами-зв'язками (link-verbs), які вказують на зв'язок предмета чи явища з якою-небудь ознакою, т. б., вводять предикатив (*be, turn, grow*);
- модальними дієсловами (modal verbs) передають відношення агенса до дії, це відношення – можливість, необхідність і т.д. – є їхнім граматичним значенням (*can, may, must, should, need, dare, etc.*);
- дієслова-предикатори чи реперезентанти (predicator verbs), які утворюють неподільний присудок з безособовими формами (*begin, seem, turn out, stop*).

Самостійні дієслова піддаються трьом граматичним категоризаціям. Перша базується на відношенні підмета дієслова до процесу, позначуваного дієсловом.

На цій основі ми виділяємо дієслова, що позначають дії (actional verbs – *do, act, read*) і дієслова, які позначають стани (statal verbs – *be, live, see*). Окрім цього, виділяється ще третій підклас дієслів, які позначають процеси (process verbs – *thaw, ripen, display*). Другий поділ базується на видових характеристиках процесу, позначуваного дієсловом. На цій основі виділяються **термінативні** (limitive or terminative), які позначають таку дію, яка при досягненні межі далі не може відбуватися (*arrive, bring, break*), і **нетермінативні** дієслова (unlimitive or non-terminative), які не мають значення ліміту у позначуваній дії (*sleep, stand, lie*). Крім того, видова дієслівна семантика може виражати внутрішню характеристику процесу, т.б., виражати процес як триваючий (*last, continue*), повторюваний (*rewrite*), завершений (*finish, end*), моментальний (*burst, jump*), такий, що починається (*begin, start*), недовиконаний (*underestimate*), і т.д. Третя класифікація базується на сполучуваності дієслова з іншими самостійними словами у реченні. У зв'язку з цим виділяються **перехідні** (transitive), ті, які обов'язково вживаються з додатком, і **неперехідні** (intransitive), при яких додаток є синтаксично факультативним.

Граматична категорія часу (tense) виражає відношення дії до моменту відліку, яким є момент мовлення. Відрізок, який включає момент мовлення – це теперішній час. Минулий час не включає момент мовлення і передує теперішньому. Майбутнє – це відрізок часу, який очікується після теперішнього і не включає момент мовлення.

Граматична категорія виду (aspect) як правило визначається як формальна категорія, яка передає характер протікання дії. Специфікою англійських видових форм є те, що видове значення обов'язково супроводжується вказівкою на відрізок часу, тому ми говоримо про видо-часові форми (парадигматичні розряди) дієслова. У рамках цієї категорії виділяються дві опозиції, які протиставляють тривалі форми і нетривалі (continuous : : non-continuous) та перфектні і неперфектні (perfect : : non-perfect). В англійському мовознавстві існує багато теорій щодо тлумачення цих форм, однак, очевидно, що тривалі форми виражають дію як процес, тоді як перфектні форми позначають вторинні часові характеристики дії, вказуючи на її результат.

Категорія стану (voice) виражає відношення дієслівної ознаки до підмета і представлена опозицією активних і пасивних форм. Пасивна форма (passive voice) дієслова виражає прийняття дії підметом синтаксичної конструкції. Активний стан позначає дію, джерелом якої є підмет. Активний стан (active voice) дієслова в англійській мові не має особливих показників, тоді як типовою пасивною конструкцією є **be + done (P II)**. Крім цього існують різні погляди мовознавців щодо проблеми медіального стану, який не має ані активного, ані пасивного значення. Це дієслівні значення зворотної (reflexive – *I hurt myself*) та взаємної дії (reciprocal – *The friends will be meeting tomorrow*)

Граматична категорія способу (mood) виражає характер зв'язку між процесом, позначуваним дієсловом, та об'єктивною реальністю. Традиційно розрізняються три форми способу: дійсний, наказовий і умовний. Indicative mood (дійсний спосіб) позначає дію, яка розглядається мовцем як реальний факт і співвідноситься із часовою сферою. Наказовий спосіб (imperative mood) виражає спонування до дії. За формою дієслово цього способу збігається з

інфінітивом без *to*. Умовний спосіб (*conjunctive mood*) є набором різних форм, які включають як синтетичні, так і аналітичні граматичні засоби. Існує величезна кількість точок зору щодо тлумачення цих форм та їхнього числа. Вченими виділяється парадигма із 16 форм (M. Deutschbein), а з іншого боку - повне заперечення існування умовного способу в англійській мові (Л. Бархударов). Функціонування форм умовного способу визначається значною мірою типом речення.

В англійській мові категорії особи і числа виражені слабо. Так, дієслова у минулому часі (крім *be*) не мають форм особи і числа. У претеріті *be* має форми числа, але не особи: *was, were*. У презенсі *be* виражає 1 і 3 особи однини, множина не має форм особи. Інші дієслова мають одну форму, яка позначає 3 особу однини. Отже, це залишкові категорії, які не визначають дію, а співвідносяться з підметом синтаксичної конструкції.

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Чому система дієслова в англійській мові є найбільш складною граматичною структурою?
2. Назвіть особливості дієслова як частини мови.
3. Які структурні особливості дієслова в англійській мові?
4. На які групи поділяються дієслова в англійській мові за своїми морфологічними властивостями?
5. Поясніть відмінності між самостійними дієсловами і службовими, наведіть приклади.
6. Поясніть на прикладах поділ дієслів на такі, що позначають стани та дії.
7. Що ви знаєте про видовий характер дієслова в англійській мові?
8. У чому полягають особливості сполучуваності дієслів з іншими самостійними частинами мови у реченні?
9. Які граматичні категорії притаманні дієслову в англійській мові?
10. Назвіть мовні засоби вираження часових відношень?
11. У чому полягає співвідношення видового характеру дієслова з його граматичними формами?
12. Які теорії існують в англістиці щодо проблеми категорії виду?
13. На що вказує граматична категорія стану?
14. Поясніть ваше бачення проблеми медіальних станів.

15. Назвіть основні точки зору щодо кількості та різновидів категорії способу в англійському мовознавстві.
16. У чому полягає особливість взаємопов'язаного характеру категорій числа та особи дієслова в англійській мові?

Тема 5. Безособові форми дієслова.

1. Синтаксичні функції інфінітива, герундія та дієприкметників.
2. Вторинні предикативні конструкції. (1,3,5,13)

Тоді як особові форми дієслова можуть виконувати лише одну синтаксичну функцію, т.б. бути присудком речення, безособові форми дієслова здатні замінювати ряд синтаксичних позицій. За функціями, які вони виконують у реченні, безособові форми наближаються до іменних частин мови. Сполучуваність безособових форм подібна до дієслівної, оскільки усі ці форми, за винятком дієприкметника II, можуть вживатися з прямим додатком та прислівниками. Безособові форми дієслова мають категорію виду, однак категорії особи та числа у них відсутні. Вони не здатні розміщувати дію у певному часовому відрізку, а вказують лише на співвідношення позначуваної дії з дією дієслова-присудка. Усі ці форми виникли в мові як іменні форми, і лише у процесі розвитку перейшли в систему дієслова і набули дієслівних властивостей.

Інфінітив в англійській мові є основною формою дієслова. Він позначає дію як процес і вживається у трьох основних функціях: як смислова частина речення, як складова частина складеного дієслівного присудка і як компонент форм дієвідміни. Сполучуваність інфінітива відображає його подвійну семантичну природу. Як самостійна смислова частина речення інфінітив може вживатися в усіх функціях: підмета, предикатива, означення, обставини, додатка.

Англійський інфінітив вживається у двох основних формах: з часткою *to* (*to-infinitive*) і без частки *to* (*bare infinitive*). Іноді у різноманітних синтаксичних конструкціях між інфінітивом і часткою може вживатися обставина, утворюючи так званий *split infinitive*: *to specially stress the fact*.

Інфінітив в англійській мові є категоріально змінною формою і має граматичні категорії виду і стану:

	ACTIVE VOICE	PASSIVE VOICE
Indefinite	<i>to take</i>	<i>to be taken</i>
Continuous	<i>to be taking</i>	<i>to be being taken</i>
Perfect	<i>to have taken</i>	<i>to have been taken</i>
Perfect-Continuous	<i>to have been taking</i>	<i>to have been being taken</i>

У функції додатка і підмета інфінітив утворює комплекси вторинної предикації: Objective-with-the-Infinitive (*Everyone watched him go*) та Subjective-with-the-Infinitive (*He was seen to go*).

Герундій є безособовою формою дієслова, яка поєднує властивості дієслова та іменника. На відміну від інфінітива, герундій може вживатися у сполученні з іменником у присвійному відмінку або його еквівалентами (*John's coming there*) та у сполученні з прийменниками (*to be fond of reading*).

Герундій має дві граматичні категорії: стану і виду.

	ACTIVE VOICE	PASSIVE VOICE
Indefinite	<i>taking</i>	<i>being taken</i>
Perfect	<i>having taken</i>	<i>having been taken</i>

Герундій і дієприкметник перший мають повністю омонімічні морфологічні форми, через це ряд лінгвістів, такі як Е. Крейзінга, Л. Бархударов, В. Плоткін вважають їх однією формою. Насправді, їх можна описувати як *ing*-форму, яка має субстантивне (герундій) чи ад'єктивне (дієприкметник) граматичне значення. Можливі для них синтаксичні позиції визначаються саме цими властивостями, тоді як дієслівні характеристики – наявність категорій виду і стану та вживання з прямим додатком – властиві обом формам. Однак у функції означення в препозиції може вживатися лише дієприкметник, передаючи значення ознаки, яка виникає при виконанні дії (*a swimming man*). Герундій у цій синтаксичній позиції позначає дію, представлену предметно (*a swimming pool*). Існують вторинні предикативні конструкції, у яких важко розрізнити герундій і дієприкметник. Отже, за своїми іменниковими властивостями герундій і дієприкметник розрізняються за синтаксичними позиціями, а за дієслівними властивостями вони подібні.

Дієприкметник перший є безособовою формою дієслова, яка поєднує властивості дієслова, прикметника і прислівника. Він позначає ознаку предмета чи дії, яка виникає через виконувану дію. Синтаксичними функціями дієприкметника I є атрибутивна і адвербіальна та функція предикативу. Формально, дієприкметник I розрізняє ті самі граматичні категорії, що й герундій. Дієприкметник I бере участь в утворенні ряду конструкцій: складний підмет (*John was seen crossing the street*), складний додаток (*It harassed me to see this proud man humiliating himself*) та абсолютні конструкції (*He went out of sight, walking slowly beside the girl*).

Дієприкметник II має лише одну форму, яка поєднує властивості дієслова з властивостями прикметника. Основними функціями цієї безособової форми є означення, предикатив та абсолютні конструкції (*The supper finished, they hung mosquito nets...*).

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. У чому полягає основна відмінність між особовими і безособовими формами дієслова?

2. Поясніть на прикладах, які комплекси вторинної предикації можуть утворювати безособові форми.
3. Охарактеризуйте іменні та дієслівні властивості інфінітива.
4. Які критерії допомагають у розрізненні між омонімічними *ing*-формами?
5. Які граматичні категорії властиві безособовим формам? Наведіть приклади.
6. Проілюструйте на прикладах типові синтаксичні функції інфінітива.
7. У яких випадках вживається *bare-infinitive*?
8. Поясніть ваше розуміння абсолютних конструкцій у сучасній англійській мові.

Тема 6. Прикметник і прислівник. Ступені порівняння.

1. Словотвірні ознаки прикметників.
2. Синтаксичні функції прикметників.
3. Структурна класифікація прислівників. (3,4,5,13)

Прикметник – це частина мови, яка вказує на ознаку предмета. На відміну від іменників, прикметники не мають повного номінативного значення, а характеризуються семантично зв'язаним характером. Прикметникам властива сполучуваність з іменниками переважно в препозиції, та інколи в постпозиції; із дієсловами-зв'язками та з прислівниками. У реченні прикметники виконують функцію означення і предикатива. Відносні прикметники, як правило, мають суфіксальну структуру: *-ful* – *doubtful*, *-al*, *-ial* - *national*, *-y* - *dusty*; *-ive* - *progressive*, *-able* – *understandable*.

Усі прикметники традиційно поділяються на два великих класи: **якісні і відносні**. Якісні прикметники виражають різні ознаки предмета, які передбачають кількісну оцінку: *long*, *difficult*, *brief*. Відносні прикметники виражають ознаку через відношення до предмета: *icy*, *historical*, *wooden*. Деякі вчені виділяють базові прикметники та похідні.

Академік Л. В. Щерба запропонував виділити в окрему частину мови слова, які позначають стан і вживаються у функції предикатива. Ці слова утворюються за допомогою префікса *a-* : *alive*, *awake*, *afloat*, *alike*. Однак, ця точка зору не поділяється усіма мовознавцями, які розглядають слова категорії стану як окремий клас прикметників.

Єдиною морфологічною категорією прикметників є ступені порівняння, які передають різну інтенсивність ознаки у порівнянні з іншими предметами, які мають ту саму ознаку. Якісні прикметники змінюються за ступенями порівняння, за винятком тих випадків, коли позначається абсолютна якість

(*blind, deaf*). Морфологічна форма ступенів порівняння зумовлена фонетичним складом прикметника, перш за все його складовою будовою. Односкладові прикметники утворюють ступені порівняння синтетично, за допомогою суфіксів: *-er, -est*. Багатоскладові прикметники утворюють ступені порівняння аналітично, за допомогою *more* і *most*.

Прикметники виявляють здатність до субстантивациї, вживаючись у типових синтаксичних функціях іменника. Субстантивовані прикметники в англійській мові поділяються на дві основні групи:

- Pluralia tantum – семантично виражають класи, групи людей (*the poor, the English, the rich*);
- Singularia tantum – позначають абстрактні ідеї (*the unforgivable, the invisible*).

Прислівник як частина мови у сучасній англійській мові характеризується такими ознаками:

- лексико-граматичне значення ознаки дії, стану або ознаки;
- категорія ступенів порівняння;
- типова словотвірна будова: *-ly – quickly, -ways – sideways, -wards – backwards, a- - ashore*.
- прислівники виявляють сполучуваність з дієсловами, прикметниками, прислівниками.

Структурно прислівники поділяються на **прості** (*now, then, here*) і **похідні** (*sometimes, anywhere, across*).

З точки зору семантики прислівники поділяють на якісні, кількісні та обставинні. **Якісні прислівники** вказують на якості дій чи станів: *brightly, bitterly*. **Кількісні прислівники** вказують на ступінь, міру, кількість дії, ознаки чи стану: *very, rather, fully*. **Обставинні прислівники** позначають час, місце, які супроводжують дію (*today, tomorrow, near, far*).

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Подайте визначення прикметника як частини мови.
2. Поясніть на прикладах проблеми щодо класифікації прикметників.
3. У чому полягає відмінність між базовими прикметниками і похідними?
4. За допомогою яких засобів утворюються форми ступенів порівняння прикметників у сучасній англійській мові? Утворіть форми вищого і найвищого ступенів порівняння таких прикметників: *big, great, comfortable, easy, little, polite*.
5. Наведіть приклади субстантивованих прикметників і поясніть до якої групи вони належать.
6. У чому полягають особливості морфемної будови прислівників?

7. Які семантичні класи прислівників розрізняють у сучасній англійській мові? Наведіть приклади.

Тема 7. Синтаксис як розділ граматики. Основні одиниці синтаксису.

Опрацювання лекції 7. Самостійне вивчення питань:

1. Типи синтаксичних зв'язків у словосполученні.
2. Теорія трьох рангів О. Єсперсена. (3,4,9,10,11)

Синтаксис – це розділ граматики, який вивчає речення і словосполучення і типи зв'язків між їхніми компонентами. У мовознавстві поширена точка зору, відповідно до якої словосполученням є будь-яка синтаксична група слів, зв'язаних за допомогою існуючих типів синтаксичного зв'язку. Теорія словосполучення займається вивченням побудови словосполучень, т.б. досліджує їхню структуру, принципи розташування елементів і синтаксичні зв'язки між цими елементами.

Словосполучення, утворені за участю самостійних частин мови, поділяються на **сурядні і підрядні**. Перший тип представлений нерівноправними елементами, в яких одне слово залежить від іншого (*a clever girl, very beautiful*). Другий тип представлений словами, які поєднуються як рівноправні елементи (*my mother and I, red and green*). Деякі науковці виділяють ще предикативні словосполучення, які представлені компонентами, що взаємно впливають один на одного (*the car stopped; day broke*).

Підрядні словосполучення можуть поділятися щодо свого ядра на іменникові (*a charming day*), прикметникові (*too easy*), дієслівні (*to work in the lab*) та прислівникові (*very soon*).

В англійському мовознавстві Отто Єсперсен вперше виділив ієрархію синтаксичних відношень у ланцюжках словосполучень. Учений продемонстрував, що у словосполученні *terribly cold weather* слова відповідно до ярусу займають ранг первинний (primary) – *weather*, вторинний (secondary) – *cold*, третинний (tertiary) – *terribly*. Це вчення відоме під назвою „Теорія трьох рангів”.

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поясніть синтаксичну будову сучасної англійської мови.
2. Які способи вираження синтаксичних зв'язків існують в англійській мові? Наведіть приклади.

Тема 8. Теорія словосполучення. Класифікація словосполучень.

Опрацювання лекції 8. Самостійне вивчення питань:

1. Класифікація словосполучень за морфологічним вираженням. (8,13,14)

Словосполучення, утворені за участю самостійних частин мови, поділяються на **сурядні і підрядні**. Перший тип представлений нерівноправними елементами, в яких одне слово залежить від іншого (*a clever girl, very beautiful*). Другий тип представлений словами, які поєднуються як рівноправні елементи (*my mother and I, red and green*). Деякі науковці виділяють ще предикативні словосполучення, які представлені компонентами, що взаємно впливають один на одного (*the car stopped; day broke*).

Підрядні словосполучення можуть поділятися щодо свого ядра на іменникові (*a charming day*), прикметникові (*too easy*), дієслівні (*to work in the lab*) та прислівникові (*very soon*).

В англійському мовознавстві Отто Єсперсен вперше виділив ієрархію синтаксичних відношень у ланцюжках словосполучень. Учений продемонстрував, що у словосполученні *terribly cold weather* слова відповідно до ярусу займають ранг первинний (primary) – *weather*, вторинний (secondary) – *cold*, третинний (tertiary) – *terribly*. Це вчення відоме під назвою „Теорія трьох рангів”.

Речення – це мінімальна синтаксична конструкція, яка використовується в мовленнєвих актах, характеризується предикативністю і утворена за певною структурною схемою. Отже, основною функцією словосполучення є номінативна, а речення – **предикативна**. Речення виражає завершену думку, є одиницею мовленнєвої комунікації і характеризується певною інтонацією, словосполучення є компонентом речення. Словосполучення є одиницею нижчого рівня, аніж речення. Словосполучення позбавлене супрасегментних елементів і лише функціонуючи як член речення набуває певної інтонаційної структури і комунікативне навантаження. На відміну від речення, яке може бути виражене окремим словом, мінімальний склад словосполучення не може бути менше двох одиниць. Сполучуваність слів у словосполученні обмежується двома чинниками: їхньою семантикою і категоріальною приналежністю.

У мовознавстві чітко розрізняються слово як одиниця морфології і словосполучення як одиниця синтаксису. Для обох цих одиниць характерною є номінативна функція, однак словосполучення виконує поліномінативну функцію, даючи назву не лише окремим предметам і явищам дійсності, але й зв'язкам між ними.

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поясніть граматичну будову сурядних, підрядних і предикативних словосполучень.

2. Наведіть приклади різних типів підрядних словосполучень відповідно до їхнього ядра.

3. Подайте визначення речення як граматичної одиниці.

4. У чому полягає різниця між реченням і словосполученням як синтаксичними одиницями?

5. Поясніть особливість відношень "слово – словосполучення".

6. Визначте тип синтаксичного зв'язку між компонентами таких словосполучень:

- *a table lamp, river sand, night owl, soap salesman, school child, money economy, oak table, winter vacation;*
- *stay in London, go to them, answer at once, come from there, return surprised, stand as though hesitating;*
- *white and black, clever and good-looking, hat or coat, talks and visits.*

Тема 9. Вчення про речення. Основні принципи класифікації речень.

Опрацювання лекції 9. Самостійне вивчення питань:

1. Проблема визначення речення.

2. Комунікативні типи речень (10,11,13,14)

Складність і багатоаспектність речення ускладнюють підхід до його визначення. Серед великого розмаїття визначень можна виділити таке: **речення** – це мінімальна синтаксична конструкція, яка використовується в актах мовленнєвої комунікації, характеризується предикативністю і реалізує певну структурну схему. Актуалізація змісту речення робить предикативність його необхідною властивістю. Предикативність вказує на відношення змісту речення до дійсності. Модальний аспект речення багатоплановим. Структурно основним є модальний план, заданий формою способу дієслова-присудка. Основний модальний план описує ситуацію як реальну/нереальну. Чисельні модальні слова і конструкції утворюють другий рівень модальних значень у структурі речення.

У реченні виділяються три основні аспекти: **структурний, семантичний і прагматичний**. Вказані аспекти і визначають основи для класифікації речень: за структурою, за семантикою і за прагматичними особливостями.

Речення є одиницею комунікації, тому важливою є класифікація, яка побудована на комунікативному принципі. Цей принцип формулюється як мета висловлювання і відноситься до речення уцілому. Відповідно до мети

висловлювання виділяють три основні типи речень: **розповідні, питальні і спонукальні**. Кожний із вказаних комунікативних типів може виконувати окличну функцію.

В англійському мовознавстві була спроба класифікувати речення відповідно до відповідей, які вони викликають. Ця спроба була зроблена американським ученим Ч. Фрізом, який поділив речення на:

1. Висловлювання, які викликають усні відповіді (привітання, питання).
2. Висловлювання, які вимагають певних дій (просьби, накази).
3. Висловлювання, які вимагають умовних знаків уваги (твердження).

З точки зору структури речення в англійській мові поділяються на **прості і складні**. Просте речення представлене одною предикативною лінією, т.б. один підмет і присудок. Складне речення утворюється за допомогою кількох предикативних ліній. Складне речення – це структурна і семантична єдність двох чи більше синтаксичних конструкцій, які використовуються у мовленнєвій комунікації як одне ціле. Засоби зв'язку речень у поліпредикативні конструкції можуть бути сурядними і підрядними. Відповідно до традиційної класифікації усі складні речення поділяються на **складносурядні**, рівноправні синтаксичні конструкції, і **складнопідрядні**, в яких виділяють головне і підрядне речення.

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Дайте визначення речення і вкажіть його основні властивості.
2. Що є центром предикативності у реченні?
3. Назвіть основні засоби реалізації модальних значень, наведіть приклади.
4. Що є основою поділу речень в англійській мові на прості і складні?
5. Поясніть на прикладах відмінність між складносурядними і складнопідрядними реченнями.
6. Визначте структурний тип речення:
 - *He reads a lot of books.*
 - *The university has its own scientific traditions and has links with many educational establishments in the world.*
 - *Oxford is like London, it is international.*
 - *If you know your mother tongue well, you can learn a foreign language.*
7. Подайте класифікацію складносурядних речень.
8. Вкажіть засоби граматичної організації складнопідрядних речень.
9. На які типи поділяються речення відповідно до мети висловлювання?

10. Назвіть основні типи питальних речень і поясніть на прикладах відмінності між ними.

11. Вкажіть, до якого комунікативного типу належать такі речення:

- *Is he an architect?*
- *They were sent to London.*
- *What a charming day!*
- *Will you give me some chalk?*
- *Let's go with us!*
- *It is the most interesting book I've ever read!*
- *Do you go to school or to college?*

Тема 10. Проблема членування речення.

Опрацювання лекції 10. Самостійне вивчення питань:

1. Головні і другорядні члени речення.
2. Способи вираження головних та другорядних членів речення.

Перший і необхідний етап у дослідженні структури речення – його сегментація, т.б. членування речення на складові. **Член речення** – це двобічний мовний знак, який володіє формою і значенням. Його значення – це синтаксична функція, змістове відношення, в якому даний синтаксичний елемент знаходиться до іншого. Форма члена речення – це не лише синтаксично значуща морфологічна форма слова, але й характеристики, пов'язані з приналежністю слова до певної частини мови чи розряду слів, місце розташування відносно іншого елемента, інтонаційні покажчики і т.д.

Система членів речення складається з головних – підмета і присудка – та другорядних – додатка, означення, обставин – членів речення. Головні члени речення формують його предикативне ядро. Щодо структурного мінімуму речення, то і головні, і другорядні члени речення можуть входити до його складу, оскільки більшість додатків і деякі обставини такі ж важливі і необхідні в реченні, як підмет і присудок.

Беручи до уваги роль членів речення в утворенні речення і характер їхніх взаємних відношень, можна виділити три основні групування членів речення:

1. Підмет і присудок – взаємозалежні елементи.
2. Додатки і обставини – синтаксично залежні від дієслова.
3. Означення – синтаксично пов'язані з іменником.

Категоріальна функція **підмета** в реченні – позначати носія предикативної ознаки. Як член речення підмет формується лише за наявності

присудка. В англійському реченні, на відміну від українського, підмет є обов'язковим елементом (*It often rains in autumn*).

Присудок виражає предикативну ознаку, носієм якої є підмет. Крім того, присудок виражає значення, пов'язані з граматичними категоріями особової форми дієслова. Існує два основних типи присудка – дієслівний та іменний. До них приєднується ще третій тип – фразеологічний присудок.

Однією з основних особливостей **додатка** в англійській мові є його співвіднесеність з присудком. Найбільш поширеною класифікацією додатків в англійській мові є їхній поділ на **прямий, непрямий і прийменниковий** (M. Deutschbein, G. Scheurweghs, R. Zandvoort). Існує класифікація, запропонована академіком О. І Смирницьким, який поділив додатки на **прийменникові і безприйменникові**. Інші вчені (І.П. Іванова, Г. Г. Почепцов) виділяють три основних типи: додаток **об'єкта**, додаток **суб'єкта** і додаток **адресата**.

Обставина є членом речення з переважно вільною дистрибуцією. Система типів обставин значною мірою зумовлена семантичною диференціацією прислівників.

Означення – це залежний елемент іменного словосполучення, який позначає атрибутивну ознаку предмета. За місцем щодо головного слова означення поділяються на **препозитивні і постпозитивні** (*It was a surprisingly competent story for a man his age*).

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які способи сегментації речення вам відомі щодо аналізу його структури?
2. З яких елементів складається система членів речення?
3. У чому полягає відмінність між головними і другорядними членами речення?
4. Визначте категоріальний статус підмета.
5. Які способи вираження підмета в англійській мові? Наведіть приклади.
6. Дайте визначення присудка. Які основні типи присудка в англійській мові?
7. У чому полягає особливість додатка в англійській мові? Які типи додатків вам відомі?
8. Наведіть приклади різних способів вираження додатка.
9. Дайте визначення означення. У чому його відмінність від інших членів речення (підмета, додатка, обставини)?
10. Випишіть з книги для індивідуального читання приклади різних способів вираження означення.

11. Чому обставина характеризується як член речення з вільною дистрибуцією?
12. Визначте головні і другорядні члени у таких реченнях і вкажіть, чим вони виражені:
- *My mother is a teacher.*
 - *The boy is looking at me.*
 - *Most Americans have great enthusiasm.*
 - *Lady Diana was educated first at a preparatory school.*
 - *A conservative government had returned to power in 1951.*
 - *It was raining heavily since the morning.*

Тема 11. Актуальне членування речення. Порядок слів.

Опрацювання лекції 11. Самостійне вивчення питань:

1. Тема і рема речення, засоби їхнього вираження.
2. Порядок слів у англійському реченні.

Семантична конфігурація і структурна схема є необхідними мовними характеристиками речення як цілісної одиниці, але вони недостатні для характеристики речення як функціональної одиниці. Актуалізація речення, пов'язана з включенням його в ситуацію чи текст, передбачає виділення теми і реми змісту цього речення. **Тема** є точкою відліку комунікації, це предмет висловлювання. **Рема** - це те, що повідомляється про предмет, рема є основною інформативною частиною комунікації.

Традиційно тема і рема збігаються з підметом і присудком речення, але у деяких випадках можлива інверсія.

1) *I'm going to ask Petrov. – Petrov (T) is absent (R).*

2) *I see someone is absent today. – Petrov (R) is absent (T).*

До мовних засобів вираження темо-рематичної організації речення належать: інтонація, порядок слів, синтаксичні конструкції, лексичні засоби.

У сучасній англійській мові синтаксичний зв'язок слів у реченні дуже часто передаються позицією слова у реченні. Англійське речення характеризується сталим порядком слів, у відповідності до якого підмет розповідного речення передуює присудку. Будь-яке відхилення від цього порядку розглядається як **інверсія**.

Розрізняють повну інверсію, коли присудок вживається перед підметом – *Followed five minutes of misery*; і часткову інверсію, коли лише частина присудка передуює підмету – *Happy may you be*.

Порядок слів виконує такі функції у реченні - *граматичну, комунікативну або емфатичну і функцію зв'язки*. Основна функція порядку слів – визначати граматичний статус слова і виражати граматичні зв'язки. Друга функція полягає у тому, щоби виділити ту частину речення, яка є більш важливою чи інформативною на думку мовця. Цього досягають, розмістивши слово у незвичному середовищі. Третя функція допомагає відобразити послідовність або зв'язаність думки у суцільному тексті.

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. У чому полягає особливість актуального членування речення на відміну від поділу на підмет і присудок?
2. Наведіть приклади непрямой темо-рематичної організації речення.
3. Поясніть на прикладах:
 - Основні засоби вираження теми;
 - Основні способи виділення реми.
4. У чому полягає відмінність між порядком слів в англійському і українському реченні?
5. Поясніть особливості аранжування слів у таких реченнях:
 - *The sooner you come, the better it will be.*
 - *Then arrived a group of visitors.*
 - *To the little I told him he was sympathetic.*
 - *Come what may!*
 - *Hanging on the wall was a picture.*
6. Яку роль відіграє інверсія в актуальному членуванні речення?
7. Яким способом досягається емфатичність у таких реченнях:
 - *The day following was to decide our fate.*
 - *Her heart he only knew the value of when she said: "Go out and never come in here again".*
 - *For jokes he had the talent.*
 - *Well do I remember the day.*
 - *Must be pretty expensive, this suit of yours.*

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш Т. А. Грамматика английского языка. – М.: Высшая школа, 1983.
2. Блох М. Я. Теоретические основы грамматики. – М.: Высшая школа, 1986.– 160 с.
3. Бондарко А. В. Функциональная грамматика. – Л.: Наука, 1984. – 133с.
4. Вейхман Г. А. Новое в грамматике современного английского языка. – М.: Изд-во „Астрель”, 2002. – 544с.
5. Иванова И. П., Бурлакова В. В, Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка. – М.: Высшая Школа, 1981.
6. Хрестоматия по английской филологии/Сост. О. В. Александрова. – М.: Высшая школа, 1991.
7. Biber D., Johansson S., Leech G., Conrad S., Finegan E. Longman Grammar of Spoken and Written English. – Pearson Education Ltd., - 1999. – 1204 p.
8. Greenbaum S., Quirk R. A Student’s Grammar of the English Language. – L.: Longman, 1990.
9. Halliday M. A. An Introduction to Functional Grammar. – L.: Edward Arnold, 1990. – 387 p.
10. Ilyish B. The Structure of modern English. – L.: Prosveshchenie, 1971.
11. O’Grady W, Dobrovolsky M., Aronoff M. Contemporary Linguistics. – N.Y.: St. Martin’s Press, - 1997. – 710 p.
12. Oxford Advanced Learner’s Dictionary. – 6th ed. – Oxford Univ. Press, 2004. – 1540 p.
13. Rajevska N. M. Modern English Grammar. – К.: “Vyshcha shkola”, 1976.
14. Sinclair J. Collins COBUILD English Grammar. – London & Glasgow: Harper Collins, 1990.

8. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

8.1. Теоретичні питання модульного контролю.

1. Мова як система. Взаємозв’язок граматики з лексикологією та фонетикою.
2. Різниця між теоретичною та практичною граматиною.

3. Одиниці мови.
4. Парадигматичні і синтагматичні зв'язки.
5. Морфема, класифікація морфем.
6. Граматична категорія, граматичне значення, граматична функція.
7. Синхронія та діяхронія.
8. Розвиток теорії англійської граматики.
9. Синтетичні та аналітичні граматичні форми.
10. Критерії виділення частин мови.
11. Самостійні та службові частини мови.
12. Синтактико-дистрибуційна класифікація слів.
13. Загальна х-ка іменника як частини мови.
14. Проблема категорії роду. Засоби вираження категорії роду.
15. Категорія відмінку, точки зору щодо числа та кількості відмінків в англійській мові.
16. Категорія числа. Класифікація іменників на основі кількісних характеристик.
17. Проблема артикля. Семантична, функціональна, опозиційна та системна х-ка артиклів.
18. Загальна х-ка дієслова.
19. Класифікація дієслів.
20. Проблема класифікації повнозначних дієслів.
21. Граматична категорія часу.
22. Проблема категорії виду. Видо-часові форми.
23. Категорія способу та засоби її вираження.
24. Граматична категорія стану.
25. Категорії особи та числа англійського дієслова.
26. Загальна х-ка безособових форм дієслова.
27. Х-ка інфінітиву, синтаксичні функції та предикативні конструкції.
28. Герундій. Загальна х-ка, конструкції з герундієм.
29. Дієприкметник як безособова форма дієслова, конструкції з дієприкметниками.
30. Загальна х-ка прикметника. Класифікація прикметників.

31. Ступені порівняння прикметників і прислівників.
32. Слова категорії стану, проблема субстантивації прикметників.
33. Загальна х-ка прислівника як частини мови.
34. Синтаксис як розділ граматики. Речення і словосполучення - основні одиниці синтаксису.
35. Різниця між словом і словосполученням.
36. Класифікація словосполучень.
37. Типи синтаксичних зв'язків.
38. Речення, проблема його визначення. Основні ознаки речення.
39. Структурна класифікація речень.
40. Комунікативні типи речень.
41. Проблема членування речення.
42. Головні члени речення. Види підметів і присудків.
43. Другорядні члени речення, способи їхнього вираження.
44. Синтаксис як розділ граматики. Речення і словосполучення - основні одиниці синтаксису.
45. Порядок слів, його функції.
46. Актуальне членування речення.
47. Граматичні засоби вираження теми і реми.

8.2. Перелік практичних навичок.

1. Визначення морфологічної будови англійських слів.
2. Лексико-граматичний аналіз частин мови (семантичний, морфологічний і функціональний аналіз).
3. Аналіз іменника як частини мови, визначення його граматичних категорій.
4. Вміння утворити відповідні форми іменників чоловічого чи жіночого родів.
5. Пояснити на прикладах різницю між іменниками *singularia tantum* і *pluralia tantum*.
6. Показати на прикладах основні випадки вживання означеного, неозначеного і нульового артиклів.
7. Характеристика дієслова як частини мови.

8. Вміння знаходити в реченні безособові форми дієслова і назвати їхні синтаксичні функції.
9. Аналіз прикметника як частини мови.
10. Утворення форми вищого і найвищого ступенів порівняння.
11. Характеристика прислівника, займенника і числівника як частини мови.
12. Виділення головних і другорядних членів речення, вміння вказати, чим вони виражені.
13. Диференціювання прямого і непрямого порядку слів.
14. Структурна характеристика речень.
15. Аналіз типів речення за метою висловлювання. Вміння навести приклади до кожного комунікативного типу.

8. Ключові поняття та терміни

Тема 1. Граматика як лінгвістична наука.

Морфологія – morphology, синтаксис – syntax, фонема – phoneme, морфема – morpheme, слово – word, словосполучення – word combination, речення – sentence, афікс – affix, корінь – root, граматична категорія – grammatical category, граматичне значення – grammatical meaning, граматична форма – grammatical form, парадигма – paradigm.

Тема 2. Проблема частин мови.

Частина мови – the part of speech, лексичне значення – lexical meaning, морфологічна форма – morphological form, синтаксична функція – syntactic function, іменник – the noun, прикметник – the adjective, дієслово – the verb, прислівник – the adverb, числівник – the numeral, займенник – the pronoun, артикль – the article, прийменник – the preposition, сполучник – the conjunction, частка – the particle, модальне слово – the modal word, вигук – the interjection.

Тема 3. Іменник та його граматичні категорії. Проблема артикля.

Іменник – the noun, власні назви – proper nouns, загальні назви – common nouns, категорія роду – the category of gender, чоловічий рід – masculine gender,

жіночий рід – feminine gender, середній рід – neuter gender, категорія числа – the category of number, злічувані/ незлічувані іменники – countable/uncountable nouns, збірні іменники – collective nouns, категорія відмінку – the category of case, означений артикль – the definite article, неозначений артикль – the indefinite article, нульовий артикль – the zero article.

Тема 4. Дієслово у сучасній англійській мові.

Процес – process, правильні/неправильні дієслова – regular/irregular verbs, самостійні дієслова – notional verbs, службові дієслова – functional verbs, час – tense, теперішній час – the present tense, минулий час – the past tense, майбутній час – the future tense, вид – aspect, стан – voice, спосіб – mood.

Тема 5. Безособові форми дієслова.

Особові/ безособові форми – finite/ non-finite forms, інфінітив – the infinitive, герундій – the gerund, дієприкметник перший – the participle I, дієприкметник другий – the participle II, абсолютна конструкція – absolute construction.

Тема 6. Прикметник і прислівник.

Прикметник – the adjective, якісний – qualitative adjective, відносний – relative adjective, базовий – base adjective, похідний – derived adjective, категорія стану – the category of state, ступені порівняння – the degrees of comparison, вищий ступінь – the comparative degree, найвищий ступінь – the superlative degree, прислівник – the adverb, якісні – qualitative adverbs, кількісні – quantitative adverbs, обставинні – circumstantial adverbs.

Тема 7. Синтаксис як розділ граматики.

Синтаксис – syntax, речення – the sentence, предикативність – predicativity.

Тема 8. Теорія словосполучення.

Словосполучення – word combination (phrase), сурядні словосполучення – coordinate phrases, підрядні словосполучення – subordinate phrases, предикативні словосполучення – predicative phrases.

Тема 9. Вчення про речення.

Предикативність – predicativity, просте речення – the simple sentence, складне речення – the composite sentence, складносурядне речення – the compound sentence, складнопідрядне речення – the complex sentence, мета висловлювання – the purpose of communication, розповідне речення – the declarative sentence, питальне речення – the interrogative sentence, спонукальне речення – the imperative sentence.

Тема 10. Проблема членування речення.

Член речення – the part of the sentence, підмет – the subject, присудок – the predicate, додаток – the object, означення – the attribute, обставина – the adverbial modifier.

Тема 11. Порядок слів. Актуальне членування речення.

Актуальне членування речення – the actual division of the sentence, тема – the theme, рема – the rheme, прямий порядок слів – direct word order, інверсія – inversion.

10.Критерії оцінювання знань та підсумкового контролю

Шкала оцінювання підсумкових балів

Загальна сума балів	За шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
		залік
90 – 100	A	зараховано
82 – 89	B	зараховано
74 – 81	C	зараховано
64 – 73	D	зараховано
60 - 63	E	зараховано
35 - 59	FX	не зараховано, з можливістю повторного

		складання
1-34	F	не зараховано, з обов'язковим повторним курсом

Критерії оцінювання знань на екзамені та заліку:

1. Оцінка «відмінно» (90–100б.) (зараховано) виставляється, якщо студент відповів на питання екзамену (заліку) в повному обсязі, мають місце обґрунтованість та повнота відповіді на теоретичні та практичні питання. Можлива присутність деяких недоліків у вигляді описок.
2. Оцінка «добре» (74-89б.) (зараховано) – виставляється, якщо студент відповів на питання екзамену (заліку) в повному обсязі, освітлені всі теоретичні та практичні питання, але має місце деяка необґрунтованість освітлення цих питань. Можлива присутність деяких недоліків у вигляді технічних помилок та описок.
3. Оцінка «задовільно» (60-73б.) (зараховано) – виставляється, якщо студент відповів на питання екзамену (заліку) в неповному обсязі, немає повної відповіді на теоретичні або практичні питання, але практичне питання в основному виконане. Можлива присутність деяких грубих теоретичних або практичних помилок.
4. Оцінка «незадовільно» (1-59б.) (незараховано) – виставляється, якщо студент відповів на питання екзамену (заліку) в неповному обсязі, повністю відсутні відповіді на теоретичні або практичні питання. Незадовільна оцінка може бути виставлена, якщо відповіді були не по суті теоретичних та практичних питань.

Поточний контроль знань студентів здійснюється за двома складовими:

1. контроль систематичності та активності роботи студента протягом семестру;

2. контроль за виконанням модульних завдань.

При контролі систематичності та активності роботи студента оцінюванню підлягають:

3. відвідування лекційних та практичних занять;

4. активність на лекційних та практичних заняттях;

5. рівень засвоєння програмового матеріалу.

Максимальна оцінка систематичності та активності роботи студента становить 50 балів.

Якщо студент відвідав менше 50 відсотків занять, то систематичність та активність його роботи оцінюється в 0 балів.

Контроль за виконанням модульних завдань. Після виконання програми змістового модулю у визначений деканатом термін здійснюється поточний

модульний контроль у вигляді письмової контрольної роботи або тесту, які оцінюються у межах від 0 до 50 балів. Якщо з об'єктивних причин студент не пройшов модульний контроль у визначений термін, то він має право за дозволом деканату пройти його протягом двох тижнів після виникнення заборгованості.

11.Зразки модульних робіт

Модульний контроль за вивченням матеріалу дисципліни здійснюється за 50 бальною шкалою. Структура кожної модульної роботи містить завдання різного рівня складності – два теоретичні тестові завдання відкритого типу (однакові за складністю) оцінюються кожен у 15 балів, і одне практичне тестове завдання відкритого типу (середньої складності), що оцінюється у 5 балів, і 15 закритих тестових завдань, які оцінюються кожне у 1 бал.

Орієнтовний приклад модульної контрольної роботи

1. Поясніть, які морфологічні засоби вираження граматичних форм притаманні англійській мові.
2. Прокоментуйте, які граматичні категорії притаманні дієслову в англійській мові.
3. Подайте частиномовну характеристику таких іменників: *widow*, *cow*, *cotton*.

Test

1. Теоретична граматики має за мету:
 - a) вказати на певні правила вживання
 - b) здійснити опис граматичної будови англійської мови як системи
 - c) проаналізувати факти мови з певними коментарями до них
 - d) аналізуючи факти мови, викласти їх без будь-яких настанов
2. Словниковий склад мови поділяється на:
 - a) лексико-граматичні класи
 - b) граматично-сміслові класи
 - c) лексико-семантичними класи
 - d) структурні одиниці
3. Теоретична граматики складається з:
 - a) морфології та лексикології
 - b) синтаксису та морфології
 - c) синтаксису та стилістики
 - d) стилістики та лексикології
4. Відмінною рисою англійської мови є здатність іменника виступати:
 - a) означенням у препозиції до іншого іменника

- b) предикативом
 - c) прямим додатком
 - d) означенням у постпозиції
5. Дієслово є частиною мови, що виражає:
- a) граматичне значення дії
 - b) граматичне значення дії чи стану
 - c) граматичне значення стану
 - d) граматичне значення часу
6. Термінативні дієслова виражають:
- a) тривалу дію
 - b) дію, яка при досягненні межі далі не може відбуватись
 - c) не лімітовану дію
 - d) короткотривалу дію
7. Граматична категорія виду виражає:
- a) характер протікання дії
 - b) відношення дієслівної ознаки до підмета
 - c) характер зв'язку між процесом та об'єктивною реальністю
 - d) відношення дії до моменту відліку
8. Згідно з категоризацією дієслів, що базується на відношенні підмета до процесу, виділяють:
- a) термінативні та детермінативні
 - b) дієслова, що позначають дії та стани
 - c) перехідні та неперехідні
 - d) самостійні та службові
9. Іноді в різноманітних синтаксичних конструкціях між інфінітивом та часткою може вживатися:
- a) присудок
 - b) додаток
 - c) сполучник
 - d) обставина
10. За своїми іменниковими властивостями герундій і дієприкметник розрізняються за:
- a) граматичними ознаками
 - b) семантикою
 - c) синтаксичними позиціями
 - d) структурою
11. Просте речення представлено:
- a) одною предикативною лінією
 - b) кількома предикативними лініями
 - c) підметом та другорядними членами речення

- d) присудком та другорядними членами речення
12. Категоріальна функція підмета в реченні – позначати:
- a) особу
 - b) виконавця дії
 - c) носія предикативної ознаки
 - d) об'єкт дії
13. Складне речення представлене:
- a) одною предикативною лінією
 - b) кількома предикативними лініями
 - c) підметом та другорядними членами речення
 - d) присудком та другорядними членами речення
14. Функція зв'язки порядку слів:
- a) визначає граматичний статус слова
 - b) виділяє найбільш важливу частину речення
 - c) виражає граматичні зв'язки
 - d) відображає послідовність думки у суцільному тексті
15. До класу verbs належать такі слова, як:
- a) slowly, backwards
 - b) table, mouse
 - c) sit, wear
 - d) national, dusty

12. Рекомендована література

1. Барабаш Т. А. Грамматика английского языка. – М.: Высшая школа, 1983.
2. Блох М. Я. Теоретические основы грамматики. – М.: Высшая школа, 1986. – 160 с.
3. Бондарко А. В. Функциональная грамматика. – Л.: Наука, 1984. – 133с.
4. Вейхман Г. А. Новое в грамматике современного английского языка. – М.: Изд-во „Астрель”, 2002. – 544с.
5. Иванова И. П., Бурлакова В. В, Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка. – М.: Высшая Школа, 1981.
6. Хрестоматия по английской филологии/Сост. О. В. Александрова. – М.: Высшая школа, 1991.
7. Biber D., Johansson S., Leech G., Conrad S., Finegan E. Longman Grammar of Spoken and Written English. – Pearson Education Ltd., - 1999. – 1204 p.

8. Greenbaum S., Quirk R. A Student's Grammar of the English Language. – L.:Longman, 1990.
9. Halliday M. A. An Introduction to Functional Grammar. – L.: Edward Arnold, 1990. – 387 p.
- 10.Ilyish B. The Structure of modern English. – L.: Prosveshchenie, 1971.
- 11.O'Grady W, Dobrovolsky M., Aronoff M. Contemporary Linguistics. – N.Y.: St. Martin's Press, - 1997. – 710 p.
- 12.Oxford Advanced Learner's Dictionary. – 6th ed. – Oxford Univ. Press, 2004. – 1540 p.
- 13.Rajevska N. M. Modern English Grammar. – K.: "Vyshcha shkola", 1976.
- 14.Sinclair J. Collins COBUILD English Grammar. – London & Glasgow: Harper Collins, 1990.